

ראש השנה ד

משה שווערד

1. תוספות פסחים דף ח/ב

שיזכה לעולם הבא הרי זה צריך גמור - והדתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס [1] היינו בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף י:):

2. תוספות ראש השנה דף ד/א

בשביל שיחיו בני - והא דתנן פרק קמא דמסכת אבות (מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס [2] היינו באומות העולם שתוהין על הראשונות:

3. תוספות יום טוב מסכת אבות פרק א משנה ג

אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס - פירש הר"ב אלא מאהבה בלבד. כלומר שעל זה הזהיר שתהא העבודה מאהבה בלבד לפי שזו היא עיקר העבודה אבל לא שהוא ר"ל שהעבודה שעל מנת לקבל פרס היא אסורה. שמ"מ עובד ה' הוא. ומפני כן לא נמנעה התורה השלמה להודיע השכר והעונש. אלא שאם יעבוד לתקות שכר או מניעת ההיזק. הנה אינו במעלה כמו העובד מאהבה שאין לו בעבודתו שום פנייה כלל. ורצה התנא להזהירנו שנהיה מן העובדים מאהבה. אבל לא שיוציא העובד לתקות שכר מכלל העובדים. לא כן הוא. וכמאמרם בפ"ק דב"ב [דף י' ע"ב] האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני. כדי שיהיה לי חלק לעולם הבא. הרי זה צדיק גמור. ועוד שאם אי אתה אומר כן אתה מקפח ח"ו רגליהן של שונאי ישראל. כי איה שוקל איה סופר אשר יאמר כי הוא זה העובד מאהבה. הייטב בעיני ה' שכל העובד ומתכוין שיתקיים בו יעודי התורה שנאמרה לנו מפיו ב"ה שלא יהיה מקבל שכרו הטוב על זה. לא ניהא למרייהו דתימרו הכי. וכן אמר רבי בריש פ"ב והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה. וכמ"ש שם בס"ד. וכן בסוף פ"ב ונאמן הוא בעל מלאכתך וכו'. וע"ש מה שאכתוב על ודע מתן שכרן וכו' ועוריה אחי שמעון דמשנה ב' פרק קמא דבבבא יוכיח. ואף זה התנא לא לכך נתכוין. ואני אומר שמדברי עצמו אתה לומד כן. ושהוא נשמר בעצמו מזה שלא נכשל בדבריו. מדאמר אל תהיו כעבדים וכו' ולא אמר אל תהיו עובדים על מנת לקבל פרס. ובזה היה מלמד לתלמידיו בדרך קצרה. אבל הורה באמרו אל תהיו כעבדים וכו'. כלומר דודאי המשמשין ע"מ לקבל פרס. עבדים הם. אבל אתם אל תהיו כמותן אלא גדולים מהם ועבדו מאהבה בלבד. וראיתי לרבינו מהר"ר ליווא מפראג ז"ל בספר דרך חיים שכתב שלכך אמר אלא הוה כעבדים וכו' ולא די לו באמרו אל תהיו וכו' לפי שמאמרו אל תהיו היה נשמע ששולל ואוסר מלהיות כעבדים המשמשים וכו' וזה אינו שאין זה איסור שגם העובד כן הוא צדיק גמור. אבל לא בא אלא להורות שיש עוד מעלה ומדרגה יותר גדולה והיא העובד מאהבה. ולכך הוצרך לכפול ולומר אלא הוה כעבדים וכו' לומר שאין תכלית כוונתו אלא שתהיו כעבדים המשמשין שלא ע"מ וכו'. וזו היא המעלה היותר גדולה. אבל אין רצונו לומר לאסור לשמש ע"מ לקבל פרס. אלו דבריו ודעתו ז"ל. ומעתה צא ולמד שהתנא הזה הנה כפי שלמותו וחכמתו נתחכם מאד בדבריו שבתחלת לשונו הורה על זה שלא ישלול העובדים ע"מ לקבל פרס. אלא שגם העובדים להפרע לקבל שכר הוא קורא אותם עבדים. וגם הוסיף ביאור לבאר אלא הוה וכו' לומר הלא כה דברי נאם אני שתהיו אבל לא שכוונתי באמרי אל תהיו וכו' לאסור. אך עיקר כוונתי שתהיו וכו' להישירכם אל השלמות היותר שלמה במעלה. ולא לאסור הזולת כאמור. ומעתה על אחת כמה וכמה שלא ישמע ע"פ דבריו של התנא טעות צדוק וביתוס שהיו אומרים שנתכוין לומר שאין כאן קבול פרס כלל כמו שזכר בדברי הר"ב בפ"י משנה י"א. אלא שהוה ליה לפרש בפירושו שיהא מפורש לכל שומע. [וראיתי בתוס' פרק קמא דר"ה ריש דף ד' שכתבו דמתני' בנכרים שתוהין על הראשונות. ע"כ. ותמיהני היאך אפשר לומר כן שהתנא נקט מלתיה על העכו"ם. וכ"ש דכל הני מילי דאבות מרגלא בפומייהו הוי. לפי פ"י אחד דהר"ב לעיל במשנה ב'. וגם רבינו הקדוש לא הוה ליה לקבעו במשנה. אם אין דבריו כי אם על העכו"ם. ונחה שקטה דעתי בראותי דבריהם ריש פרק קמא דפסחים דף ח' ריש עמוד ב' שכתבו דמתני' מיירי בכה"ג שאם לא תבא לו הטובה שהוא מצפה. תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט הרי זה צדיק גמור. וכן משמע בריש ר"ה ובפ"ק דב"ב [שם]. ולפ"ז הא דנקטי ברה"ה עכו"ם לדוגמא בעלמא שהם תוהים כדאיתא התם בגמרא. אבל משנתינו בישראל התוהה. ודבריהם הכי קאמרי דמתני' בכגון עכו"ם וכו'. והיינו ישראל התוהה. כמו עכו"ם שהוא מן הסתם תוהה]:

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

פרס כו'. ועי' בדברינו במס' פסחים (ח. ד"ה האומר) שכתבנו שיש חילוק בין תוהא צדיק לתוהא חסיד. וכעת ראינו שכבר קדמני בפני יהושע כאן. עוד כתבנו (שם) בשם הרמ"א (יו"ד סי' רמז ס"ד) דענין צדקה שאני, דהתורה עצמה התייה, דכתיב (ראה טו'-) נתן נתן לו... כי בגלל הרבו הזה יברכך ה"א וגו', וכן דרשו במס' תענית (ט. עה"כ (שם יד-כב) "עשר תעשר", עשר בשביל שתתעשר, וכן מפורש בבבאי (מלאכי ג'-) "הביאו את כל המעשר... ובחונני נא בזאת אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים וגו'". וע"ע מה שהארכנו במס' תענית (שם).

דף ד. האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי"ז צדיק גמור. הקשו התוס', הא תנן במס' אבות (פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל

5. ספר שפתי חכמים

העפסיה נעפיה נגמרי [לעיל ג' ע"ג] דיה חדה : ד'אורמך סלע זו ללדקה
 בענין שיחיו בני ובענין שזאכה זה בעה"כ היו לדיק גומר. אפשר לנקט את
 סלעו, ללשונותין חלה לומר בענין חי עשה"ה, וחלה לומר בענין חי עשה"ה
 אינו סלע יבש המקנה, לומר סלע זו ללדקה, בענין האמת עגמו נוחן, היו לדיק גומר
 [מטעם מארים בעננו], ומכאן י"ל היינו דכתיב בנחמה לדיק [דברים ס"ו ו'] "כתון
 יחתן" לה מים סחרי וילא יירע ילכנך אפילו "בחתך" לה, כי בלשון "בבלל
 יסדנך יחזה" יירכך "היא" בכל "מעטך" יבכל "משלם" יידך, כי הא דהכא
 בענין שיחיו בני וכו', אפיה היו לדיק גומר, ובוה י"ל [דברים ס"ז כ'] "לדיק לדיק
 יחדוק גם נכנה זו" "למען" מתים י"ל בענין שיחיו בני, "ירשע" את "האין
 יאמר" י"ל "ימותן" י"ל, ובענין שזאכה זה למי עשה"ה, ומכאן י"ל [תהלים
 כ'] "אשרי" "מעט" י"ל "דל" אף אם כוונתו כדי שאם יהי הוא "ציוס" "רעה",
 "יפלט" י"ל, דע דהכא משמע כדי יאמר דמיל בלומר סרי זו, סוד חס וחס
 יאמר ומשלה ולא כרימ [חולין ז' ע"ג], ועי' בירור ס"י ר"ג ס"ה ונסימ סס
 עטעם דאלו כרימ ודיק : **רבשבי** שזאכה וכו', ועי' (פסחים ח' ע"א)

6. ספר שפתי חכמים

אננס. אפיה היו לדיק גומר : ד"ן "לדיק גומר. סי' בלוחם מנה, [ורבינו חננאל
 גורם היו לדיק גומר, ר"ל "לדיק גומר], ודמעה דמלי לדיק, הגם שנותן להגלותו
 סוף סוף התקבל לדיק נחפזתם, ומכאן י"ל [שמות כ"ה ז'] ויקחו לי תרומה ופרט"י
 לי ילפתי, ר"ל בעלמי, כשתקחו תרומה ליהיה לפני, או הגם שנותן סלע לפי"ה, וימי היו
 לדיק גומר, סוף סוף העני נחפזתם, משל"כ כלן ויקחו לי תרומה שיהיו לי "לשמי דיק"
 [ענין ט"ו בירור] : **נרביכי** וכו', ונעפיה נגמרי [לעיל ג' ע"ג] דיה חדה סענתקמי :

7. הערות מהרב אלישיב

אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס
 ומצלין לחיי מלכא ובנוהי. וקשה וכי משום הכי נאמר דהחמיץ, דאה"נ
 דלאו שפיר קעבר אבל מבאן ועד התמיץ רחוק הוא. ונראה פשוט דאין כוונת הגמ' בזה
 לומר דוו ראייה על החמצות, אלא גמרא גמירי לה דהחמיץ [וכדאיתא לקמן]. והגמ' כאן
 לא באה כי אם לתרץ אמאי דמקשה דמזה ששלח קרבנות ראייה הוא שלא החמיץ,
 ודחקה הגמ' דליכא ראייה דהתם בשביל הנאתו עשה.
 ולפ"ז יתבאר דלכאורה אינו מוכן מה שתירצה הגמ' דמאי דתניא דהאומר סלע זו
 לצדקה בשביל שיחיו בני הר"ז צדיק גמור, היינו בישראל, אבל באו"ה לא. וכתבו
 התוס' דהא דתנן אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, היינו באומות
 העולם, שתודיין על הראשונות. וכתב התו"ט באבות [פ"א מ"ג] דאין כוונת התוס'
 דהתם איירי בעכו"ם דהרי אבות נשנה לישראל, וקאתי להורות לישראל המעשה אשר
 יעשו אל לא כוונת התוס' היא דעיקר הנפק"מ שנתבאר בגמ' בין ישראל לעכו"ם, היינו
 דישראל אפילו שאומר בשביל שיחיה בני כל שלא נתקיים אינו תוהה על הראשונות,
 משא"כ עכו"ם סתמו תוהה הוא על הראשונות, בלא נתקיים תנאו. וא"כ ה"נ במשנה
 דאל תהיו כעבדים וכו', היינו שלא יתהה על הראשונות כעכו"ם.

8. הערות מהרב אלישיב

כתב הרמ"א [יו"ד רמ"ז ס"ד] והיא [הצדקה] מעשרת ואסור לנסות הקב"ה כי אם
 בדבר זה שנא' ובחנוני נא בזאת, וי"א דרוקא בנתינת מעשר מותר לנסות את הקב"ה,
 אבל לא בשאר צדקה.
 וקשה לדעה הראשונה דבכל צדקה אפשר לנסות את הקב"ה וה"ה בשאר
 הקדשות, א"כ מה טענה היה על כורש הא מותר לנסות הקב"ה בזה. [א.ה. ואי נימא
 דשאני הקדשות מצדקה, א"כ מה מקשה הגמ' מהא דאומר סלע זו לצדקה הא התם
 איירי בצדקה]. וכן תקשה על מה שהקשו התוס' מהא דאל תהיו כעבדים דהתם בשאר
 מצוות איירי ושאינו האומר סלע זו לצדקה דאיירי בצדקה שמותר לנסות הקב"ה.

12. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה צד

והמצוה הצ"ד היא שצונו לקיים כל מה שקבלנו על נפשנו במלת שבועה ונדר וצדקה וקרוב וזולת זה והוא אמרו יתע' (תצא כג) מוצא שפתיך תשמור. ואע"פ שכבר חלקו מלות זה הפסוק ושמו כל מלה ממנו לענין (ר"ה ו א) אמנם הכוונה המגעת מכל מה שזכרתי לך שמצות עשה הוא לקיים כל מה שיבטא האדם מחיוב על עצמו באי זה דבר שיהיה מן הדברים. והעובר עליו עבר מצות לא תעשה. והנה אבאר זה בזכרי מצות לא תעשה (קנז). ולשון ספרי מוצא שפתיך מצות עשה. ואתה יודע שאין שום ענין יוצא מדבור מוצא שפתיך לבדו ואמנם הכוונה מה שזכרתי לך להבין פשטיה דקרא שצוה לעשות כל מה שהוציא בשפתיו...

13. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות עשה צד

... ואני אומר כי הרב בכאן כלל שתי מצות שהן חלוקות בדיניהם וענינם ועשאן אחת. כי הכתוב הזה מוצא שפתיך תשמור ועשית נאמר בענין מה שאדם מחייב נפשו לתת לשם האל ית' בין שיהיה מן הדברים הקרבים לפניו או הנתנים במצותו לאשר צוה לתתם אליו והוא שנאמר (שם) כי תדור נדר לי"י אלהיך כי דרש תדרשנו י"י אלהיך מעמך, ירצה לומר שיבקש ממך הממון הנידר לו (ויהיה) זה שנא' כי תדור נדר ויהיה לך עוד באיחורו חטא. וכן אמרו (ר"ה ד א - ב) חייבי הדמים והערכין והחרמים וההקדשות והחטאות והאשמות ועולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח נקט שכחה ופאה כיון שעברו עליו שלשה רגלים עובר בכל תאחר. ונתרבה להם בפסוק הזה עוד הצדקה ודרשו (שם ו א ו ש"נ) בפ"ך זו צדקה. אבל מה שחייב בו האדם את עצמו מדברי הרשות שקראו חכמים (שבועות פ"ג מ"ז - י, ספרי ריש מטות) בטוי, והוא שנדר או נשבע אוכל היום או לא אוכל אלך למקום פלוני או לא אלך, זה אינו נכנס בכלל מצות הכתוב הזה. ומפני זה אמר הכתוב (שם) וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, כי הוצרך להבטיח שאין לנמנע מנדרי הקרבנות חטא. אבל בנדרי הרשות מצוה אחרת נתיחדה בה פרשה והיא פרשת נדרים ששם כתוב לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. וכבר פירשו (ספרי) לאסור אסר על נפשו לאסור את המותר. וההפך עוד ביניהם שאלו הנאמרים בעשה הזה מוצא שפתיך תשמור ועשית איננו צריך להזכיר בו הנדר אלא שיאמר בהמה זו קרבן או כלי זה יהיה לבדק הבית או אתן מנה למזבח או לבדק הבית או צדקה לעניים וכו' בלבד הוא מחוייב לקיים מה שיוציא מפיו בעשה ולא תעשה. אבל בדבר הרשות צריך שיזכיר נדר או דבר המורה עליו, כגון מה שחכמי קוראים אותו (נדרי' ב - ג ב, ה ב, ו א - ב) ידות הנדרים או הכנויים, אבל אמר לא אוכל ככר זו או אלך למקום פלוני או אתן מנה לפלוני עשיר איננו מתחייב בזה כלל. ...

14. טורי אבן מסכת ראש השנה דף ד עמוד א

פעמים ד' פעמים ה'. ק"ל כיון דבעינן ג' רגלים כסדרן פעמים ו' רגלים נמי משכחת ליה כגון שנדר ליל א' של פסח דשוב אין אותו רגל עולה לו למנין ג' רגלים כיון דכבר יצא מקצתו כדמוכח לקמן (דף ז) גבי והרי רגלים דלא חיילי מאורתא כיון דבעינן כסדרן ה"ל כנדר לפני עצרת דחמש' ואותו פסח שנדר בתחלתו הוי לי' ששה דל"ל דכד הדר ליל א' של פסח לשנה הבאה מצטרף לפסח דשעת נדר וה"ל ג' רגלים כסדרן ובהכי סגי לעבור בכל תאחר ליתא, דכיון דבעינן ג' רגלים כסדרן וחג המצות תחלה אי אפשר לאותו ליל א' של פסח הבא להצטרף עם הפסח של שעת הנדר כיון דאותו הלילה לא הוי חג המצות תחלה דכמו שאותו מקצת לילה שיצאת מחג המצות מעכבת שהנותר מן החג אינו עולה למנין ג' רגלים אלמא מקצת לילה מילתא היא ה"נ מעכבת לכסדרן. מיהו י"ל דלא חשיב ר"ש פעמים ה' אלא בנדר לפני כל הרגל דאפי' מקצת הרגל אכתי לא נפיק קודם הנדר, אבל בנפיק כבר מקצתו ל"ח והא נדרר בליל א' של פסח בכלל לפני עצרת ה' דקתני הוי:

15. הערות מהרב אלישיב

חרמים - אי של גבוה או אף כהנים

החרמין. ופירש"י חרמי גבוה. והתוס' פירשו בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים. ומפשטות לשון רש"י משמע דאי חרמי כהנים הרי דלית בהו כל תאחר, ונדון דבריהם הוא ע"פ מה דמבואר לקמן ה': דילפינן להו לחכמים מקרא דלה' אלוקיך הרי דבעינן שיהא לה', לכן כתב רש"י דאיירי בחרמי גבוה, אמנם התוס' פירשו דאיירי גם בחרמי כהנים, והוה בכלל לה' אלוקיך, כיון דקודם נתינתם לכהנים יש בהם מעילה. (טו"א).

16. תוספות ראש השנה דף ד/א

והחרמין - בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים ר"ת פסק דצדקה שפוסקים ליתן ביד גבאי ישנה בכל תאחר מלמוסרה לגבאי ואין הגבאי בכל תאחר מלחלקה אבל מה שאדם נודר ביד עצמו לכשירצה אינה בכל תאחר:

17. תוספות ראש השנה דף ד/א

צדקות ומעשרות - והא דאמר רבא לקמן (דף ו.ו) וצדקה מיחייב עלה לאלתר ה"מ דקיימי עניים אבל לא מיחייב להדורי בתרייהו כל זמן שלא עברו שלשה רגלים והא דפריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל ובעניינא דקרבנות כתיב עד דעברו עליה שלשה

רגלים כקרבנות היינו אפילו היכי דקיימי עניין ואין לפרש דהא דקאמר עובר לאלתר היינו עשה כדאשכחן באחרני דברגל אחד עובר בעשה דא"כ הוה ליה למימר עד דעבר עליה רגל אחד כקרבן:

18. חידושי הרשב"א מסכת ראש השנה דף ד עמוד א

וצדקות. כתבו בתוספות דהא דאמרי' הכא דצדקה לא עבר עלה בבל תאחר עד שיעברו עליה שלש רגלים ה"מ בדליכא עניים הכא הא קיימי הכא עניים עובר עליה לאלתר, והיינו דרבא דאמר לקמן וצדקה מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים. ולדידי קשיא לי טובא דהא דאם איתא כי קאמר רחמנא דלא עבר בקרבנות עד שיעברו עליו שלש רגלים היינו משום דלא אטרח עליה עד שלש רגלים וכיון שכן אלו איתיה בירושלם ואפרשיה לקרבן יעבור עליה לאלתר דהא קאי מקדש והא קיימי כהנים וקיימא בהמה. ועוד דכיון דחייב בעשה ברגל אחד מובאת שמה והבאתם שמה ממילא ליקום בבל תאחר וכו' מאיר דהא חייבו להביאו וכיון שהוא מחוייב בכך ובא לירושלם יעבור דהא קאי מקדש וכהנים. ועוד בכל שלשה רגלים ליחייב בבל תאחר ואמאי בעי ר' שמעון כסדרן, אי משום טירחא הא עברו שלש רגלים ומאי טעמא עבר חד בשלשה ואידך לא עבר עד ארבעה ואידך עד חמשה, אלא שהיא גזירת הכתוב וכיון דגזירת הכתוב היא בבל תאחר מה לי קרבנות מה לי צדקה. ועוד דאם איתא דצדקה לאלתר קא עבר עלה בבל תאחר אם כן קרא לצדדין כתיב, ואם תמצא לומר דקרא בדליכא עניים א"כ לא הו"ל למימר וצדקה מחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים דמשמע דלעולם מסתמא עבר עלה לאלתר אלא כיון דקרא נסיב לה בדליכא עניים ובהכין משתעי הכין הוה ליה לרבא למימר וצדקה אי קיימי עניים מיחייב עלה לאלתר. ועוד דאקשינן עליה דרבא פשיטא ומאי פשיטותא אדרבה צריכא רבה דמסתמא כיון דלא חייבה התורה אלא בשלש רגלים כסדרן הו"ל דגזירת הכתוב היא בין קיימי עניים בין לא קיימי.

19. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ח

(א) הצדקה (ב) הרי היא (ג) בכלל (ד) הנדרים, לפיכך (ה) האומר הרי עלי סלע לצדקה, או הרי סלע זו צדקה (ו) חייב ליתנה לעניים מיד (ז) ואם אחר (ח) עבר (ט) בבל תאחר (י) שהרי בידו ליתן מיד ועניים מצויין הן, אין שם עניים (יא) מפריש (יב) ומניח עד שימצא עניים, (יג) ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני (יד) אינו צריך להפריש, וכן אם התנה בשעה (טו) שנדר בצדקה או התנדב אותו שיהיו הגבאין (טז) רשאים לשנותה ולצורפה בזהב הרי אלו מותרין.

20. הערות מהרב אלישיב

ג' רגלים לנבי צדקה. ואי קיימי עניים

צדקות. דעת התוס' כאן דאי קיימי עניים חייב לתת להם מיד, ואם לא עובר בבל תאחר לאלתר, ובלא קיימי עניים לא מחייבי לאהדורי בתרייהו כל זמן שלא עברו ג' רגלים ואם עברו ג' רגלים עובר בבל תאחר.

הרשב"א חולק בזה על התוס' וס"ל דודאי גזיה"כ דכל זמן שלא עבר ג' רגלים אין עובר על בל תאחר, וזהו בכל מילי דשייכי לבל תאחר כולל צדקות, ואפילו קיימי עניים, ורבא דקאמר דמחייב לאלתר, קאי אעשה מוצא שפתיך תשמור, דכי היכא דבקרבנות עובר אעשה ברגל אחד, ועל לא תעשה בג' רגלים, ה"נ בצדקה עובר אעשה מיד, ולא תעשה בג' רגלים.

אולם שניהם גם התוס' וגם הרשב"א שוים, דיש ושייך האי מילתא דג' רגלים גם לגבי צדקה, אמנם הר"ן חלק ע"ז מכל וכל, וס"ל דמידי דתלי במקדש כגון חייבי הקדשות וקרבנות תלי גבי רגלים, ומידי דלא תליא במקדש לא תליא ברגלים [דרגלים שייך הוא למקדש]. ולעולם בצדקה בין קיימי עניים בין לא קיימי עניים חייב הוא אבל תאחר לאלתר, ואי קיימי עניים נותן להם מיד, ואי לא קיימי עניים צריך להפריש את הדמים, ואם לא הפריש עובר אבל תאחר, וכן ס"ל להרמב"ם במתנו"ע [פ"ח].

21. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק יד הלכה יג

אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים מצות עשה מן התורה שביא הכל ברגל שפגע בו תחלה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה וגו' כלומר בעת שתבא לחוג תביא כל מה שאתה חייב בו ותתן כל חוב שעליך לשם, הגיע הרגל ולא הביא הרי זה ביטל מצות עשה, עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קרבנותיו שנדר או התנדב

או שלא נתן הערכים והחרמים והדמים הרי זה עבר בלא תעשה שנאמר לא תאחר לשלמו אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה, ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה.

22. כסף משנה הלכות מעשה הקרבנות פרק יז

[יג] אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהם וכו' עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה. פ"ק דר"ה (דף ד':) ואע"ג דסתם מתניתין התם כר"ש לא חש לה רבינו משום דת"ק דברייתא פליג ור"מ וראב"י וכיון דרבים טובא פליגי עליה לא חיישינן לסתם ועוד דמשמע דרבא סבר הכי וסתם ספרי כת"ק דברייתא. וכתב הר"י קורקוס ז"ל עוד דאפשר דהאי סתמא דמתני' לא עדיף כולי האי דלאו האי דינא אתא לאשמועינן אלא אתא למימר דניסן ר"ה לשנים ולר"ש ראש השנה לרגלים ולא למיסתם כר"ש נחית עכ"ל. ומה שכתב ואין לוקין על לאו זה וכו', פשוט הוא:

23. טורי אבן מסכת ראש השנה דף ד עמוד ב

ור"מ מ"ט דכתיב ובאת שמה והבאת שמה. וק"ל כיון דיליף לב"ת מה"ט יהא עובר בב"ת בערב פסח משום דהוא נמי זמן ביאה במקדש משום פסח. ול"ל דל"ד ביאה דפסח לשל רגלי' דחויב הביאה בהן מצד עצמו דכת' שלש פעמים יראה ואע"ג דכת' לא יראו פני ריקם מצות ראי' היא הגורמת לקרבן ולא הקרבן גורמ' לבא לראו' במקדש משא"כ פסח דהיא הגורמת ביאה למקדש ואין החיוב ביאה מצד עצמו דהא גופא מנ"ל דעל החיוב ביאה מצ"ע דוקא קפיד קרא, ועוד לקמן (דף ו') ר"ל דאשה עובר בב"ת משום דאיתא בשמח' אע"ג דלית' בראי' ואפ"ה קרינן בה ובאת שמה אע"ג דהביא' מחמת שמחה אינו מצ"ע מ"מ בכלל ובאת שמה הוי א"כ ע"פ נמי, וה"נ תקשה לרבנן דפליגי אדר"מ ומוקמי להאי ובאת שמה לעשה יהא עובר בעשה זו בע"פ נמי, והא רבא אמר לקמן כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה משמע דווקא רגל א' ולא ע"פ. והניח' לר"נ דאמר ברפ"ט דפסחים (דף צ"ב) ה' בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו הורצה דמיחס חס רחמנא עליו ואי עביד תבא עליו ברכה שפי' דלפי זה אין חייב לבא בע"פ, אלא לר"ש דאמר התם לא הורצ' דדחיי' כטמא א"כ ע"פ בר חיוב ביאה הוי. ואפש' לומר דס"ל לר"ש כרב יהודא דס"ל התם דרך רחוקה הוי כל שאינו יכול לכנוס בשעת אכיל' א"כ א"צ ביא' מקד' מיהו ר"א ור"י דא' התם במתני' דדרך רחוקה הוי מאסקופת העזר' ולחזו' אלמא צריך ביא' מקדש דוקא א"כ בע"פ עובר בעשה. וכ"ת ה"נ, לא אישתמיט תנא למתני להא וכה"ג דייק הש"ס בר"פ הערל (יבמות דף ע"ב ע"ב) גבי ערל אליבא דר"ע, ועוד אפ"ת דס"ל כר"י דד"ר כל שאינו יכול לכנוס בשעת אכילה עכ"פ צריך לכנוס בשעת אכילה לירושלים וקרינן בי' ובאת שמה משום חיוב ביאה לירושלים משום אכילת פסח שהרי למאי דר"ל דאשה איתא בב"ת משום דאיתא בשמחה והא משום שמחה א"צ לבוא למקדש אלא לירושלים לחוד ואפ"ה קרינן בה ובאת שמה כמ"ש שם. ומיהו י"ל כיון דאין פסח נאכל אלא בלילה א"א לומר דובאתם שמה והבאתם שמה עלה קאי דהא חיוב ביאה משום אכילה שהוא בלילה לאו זמן הקרבה הוי דהא הבאה דקפיד קרא בשעת ביאה היינו הקרבה דאלו הבאה בעלמא לאו כלום הוא אם אינו מקריבו, מ"מ לר"א ור"י ודאי קשה דהא זמן ביאה היא ביום בשעת עש' בע"פ, וי"ל כיון דובאתם שמה דקפיד קרא להבי' לאו בביא' דרשות מיירי דא"כ כל אימת שיבא לירושלי' יהיה חייב להבי' אלא על שעת חיוב ביאה דקפיד וכיון דאין חיוב ביאה מחמת פסח אלא לאחר תמיד שבה"ע ואין קרבן קרב אחר תמיד משום דעלי' השלם כדאמ' רפ"ה דפסחי' (דף נ"ח ע"ב) הרי בזמן ביאת פסח א"א להקריב שום קרבן משום עשה דהשלמה ולא קרינן בזמן חיוב זה של ביאת פסח והבאת' שמה כיון דא"א להביא שום קרבן באותו שעה אע"ג שאם הקדי' פסח לתמיד כשר בדיעבד וכדתנ' התם שחטו קודם לתמיד כשר מ"מ כיון דלכתחיל' אין להקדי' פסח לתמיד אין עיקר הזמן לביאת חיוב פסח עד אחר הקרבת תמיד ובאותו שעה אינו ראוי' להקריב שום קרבן לכתחיל' אע"ג דבדיעבד כשר כמ"ש תוס' בפ"ד דמנחות (דף מ"ט) מ"מ כיון דאין כשר לכתחיל' לא קרינן לי' זמן ביאה, ודמי להא דאמרין' במנחו' פ"ו (דף ע"א) גבי קוצרין בית השלחי' קודם לעומר אע"ג דיעבד עומר כשר מבית השלחין כיון דלכתחילה לא יבא ה"ל ממקום שא"א מביא אי אתה קוצר, וה"נ קודם הקרבת התמיד שאין ראוי לפסח לכתחיל' וכן אחר הקרבתו שאין ראוי לכתחיל' לכל הקרבנו' לאו זמן ביאה והקרב' מיקרי:

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף ד': ובאת שמה, והבאתם שמה הוא לעשה. פרש"י דמצות עשה עליו להביאו ברגל ראשון. וכתב בשפת אמת, דנראה דוקא ברגל עובר, אבל כשהוא בירושלים שלא בזמן החיוב אינו עובר, דהא דדרשינן 'ובאת שמה והבאתם שמה' היינו בזמן שהוא מחויב לבא. והנה בעיקר הדבר כבר כתב כן בפני יהושע, אלא דמשמע מרהיטת לשונו דהיינו רק כשהוא חוץ לירושלים. ואפשר דה"ה גם כשהוא בירושלים, וכמש"כ השפ"א.

ביום חול ל"ש שיהא בו תשלומין

תפשת מרובה לא תפשת וכו'. ולכאורה היא גופא תקשה נקיש חג המצות לחג הסוכות, כי היכי דחג הסוכות ח' ימים לתשלומים, ה"נ חג המצות, דהא כבר ילפינן להו אהדדי לענין תשלומין, כדאיתא בחגיגה ט'. והובא ברש"י.

ונראה פשוט דלעולם ליכא שום סברא לומר דיום של חול יבא עליו חלות דין תשלומין, וא"כ אע"פ שילפינן חג המצות מחג הסוכות לא הוה ס"ד למילף שיום השמיני של חג המצות יהא עליו דין תשלומין, כיון דיום של חול הוא, משא"כ שמיני עצרת של סוכות, הרי בכלל חג ומועד הוא, ודוקא לענין עצרת דשבועות דחיק ואוקמיה קרא לומר דיש לו תשלומין ז' ימי חול, דליכא לאוקמי היקישא בענין אחר אלא לזה, א"כ שפיר אוקי דיש ז' ימי תשלומין, אפילו שהם חול גמורים. והיכי דדחיק דחיק היכא דלא דחיק, לא נאמר דכיון דהוקשו הוקשו דלא הוקשו לתחדש שיום חול יהא לו דין תשלומין, ופשוט.

• **טורי אבן מסכת ראש השנה דף ד עמוד ב**

מנין לעצרת שיש לו תשלומין כל ז'. פירש"י דאלו בחג הסוכות וחג המצות נפקא לן מוחגותם אותו חג לה' שבעת ימים, וק"ל הא האי קרא בחג הסוכות כתיב (יז) ואכתי חג המצות מנ"ל. ובפ"ב דחגיגה (דף י"ז) פירש"י תשלומין דחג המצות כדרכינן קראי בפרק קמא בחג הסוכות ה"ה לחה"מ שהרי אף הוא ז' ימים וק"ל א"כ נילף חה"מ מחה"ס לתשלומין ח' כמוהו ואי משום דחה"מ אינו אלא ז' סברא הוא דאין לו תשלומין יותר ליתא, דהא האי הקישא דחה"ש לחה"מ לתשלומין פריך וניקוש לחה"ס לתשלומין ח' ומשני תפסת מרובה לא תפסת ומאי שנוי' הוא זה הא גופא תקשי ניקוש חה"ש עם חה"מ לחה"ס לתשלומין ח' כמותו כיון דליכא קרא להדיל דחה"מ אין לו תשלומין יותר מז', ואי משום האי סברא הא ודאי אתי הקישא ומפיק לה מסברא דהא חה"ש אינו אלא יום אחד ולהאי סברא אין ראוי' לו תשלומין כל עיקר וה"נ י"ל גבי חה"מ דאתי הקישא ומפיק לי' מהאי סברא וממילא חה"ש יש לה תשלומין כל ח' דלמאי מקשית ליה אי לחה"ס אי לחה"מ תשלומין ח' יש להם. ושם בפ"ב דחגיגה יתבאר יותר וגם כל סוגיא זו יתבאר שם בחידושי בס"ד:

26. **מגן אברהם סימן קלא**

י"ז עד אחר שבועות - ויש מקומות נוהגין שלא ליפול שבעה ימים אחר שבועות מפני שהקרבות היה להם תשלומין כל ז':

27. **שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון ס' ה אות נד):**

שדן אם אפשר לברך ברכת שהחיינו לאחר חג השבועות בעודו זמן התשלומין. והעלה שאע"פ שעדיין יש מצות קבלת פני רבו, משום שמצות קבלת פני השכינה איתא בתשלומין, מ"מ אין ראוי לברך שהחיינו.

28. **מנחת חינוך מצוה תלח**

(א) ... ואם נדר תוך הרגל והגיע רגל אחר מקצת מן השני מצטרף עם מקצת מהראשון והוי ליה כל הרגל וגם בחג הסוכות אינו עובר עד שיעבור עליו שמיני עצרת גם כן אף שהוא רגל בפני עצמו מכל מקום לענין זה הו"ל רגל אחד וגם בעצרת אינו עובר עד שיעברו עליו כל שבעת ימי תשלומין ע"י בס' ט"א שביאר דברים אלו באריכות. ...

29. **הערות מהרב אלישיב**

שמיני רגל בפנ"ע לענין להקביל פני רבו

לענין פז"ר קש"ב. כתב הגליוני הש"ס דאפשר לפרש הריש בפז"ר דהכוונה היא רב, דהרי מצוה להקביל פני רבו ברגל, ושמ"ע חג בפנ"ע דאפילו כבר הקביל בחג הסוכות צריך להקביל שוב בשמ"ע.

30. משנה ברורה סימן תרסח

(ב) אומר בתפלה וכו' - ואם שכח ואמר את יום חג הסוכות הזה ועקר רגליו אם צריך לחזור יש דיעות בין האחרונים עיין בשע"ת ובח"א כלל כ"א דין ט"ו ולכו"ע אם לא סיים הברכה צריך לחזור לותתן לנו ולומר כהוגן:

31. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן צז

באמר חג הסוכות בתפלה בשמע"צ ג' מרחשון תשל"א. מע"כ ידידי הנכבד מו"ה ישראל יוסף יאקובאוויטץ שליט"א.

הנה בדבר אחד שטעה בשמ"ע והזכיר חג הסוכות איכא מחלוקת והובא בשע"ת סימן תרס"ח, ובחיי אדם כלל כ"ח סעיף ט"ו כתב דאם כבר עקר רגליו אינו חוזר. ולשון זה לא מובן כלל דמה שייך לזה עקירת רגליו הא תיכף שסיים הברכה מקדש ישראל והזמנים הוא לענין זה כמו עקירת רגלים ממש, וצ"ע בכוונתו ואולי לא דק בלישניה וכוונתו לגמר הברכה, וכן משמע במ"ב סק"ב שכתב לעיין בח"א ומסיק ולכו"ע אם לא סיים הברכה צריך לחזור לותתן לנו הרי משמע דאף להח"א הוא כן ולא דק בלישניה אף שודאי הוא דוחק. אך לדינא איך שנימא להח"א אין לחזור תיכף כשגמר הברכה דמקדש ישראל והזמנים ויצא גם כשאמר חג הסוכות. ועיין בערוך השלחן שהביא ראה גדולה מהט"ז יו"ד סימן ר"כ ס"ק ט"ו שמגמ' דסוטה דף מ"א איכא ראייה ברורה דגם בלשון הקרא הוי שמ"ע בשם חג הסוכות, וגם בט"ז כאן כתב זה והאריך בזה ביותר לדחות מה שהקשו עליו, ולא מובן מה שהוצרך בעה"ש להביא מרחוק מהט"ז יו"ד ולא מהט"ז דכאן. וכן צריך להורות שבטעה ואמר את יום חג הסוכות הזה וגמר הברכה שלא לחזור, בין כשידוע שהוא שמיני עצרת ומרהיטת הלשון אמר חג הסוכות בין כשהיה סבור שהוא ממש חג הסוכות, דלטעם הט"ז דשייך לקרא חג הסוכות אף שבשמיני ליכא דין אכילה בסוכה כמו שנקרא חג המצות כל השבעת ימים בשביל חיוב מצה דבליה ראשונה עיי"ש, הרי הוא כטועה ביום שני דסוכות וחושב שהוא יום ראשון דפשוט שאין חלוק לענין התפלה, כמו כן הוא בטועה בש"ע וסובר שהוא עדיין סוכות שנמי אין לו לחזור. ועיין בשע"ת בשם בר"י דכתב דמחזירים אותו משום דהאומר חג הסוכות על סוכות ממש נתכוין ולא על שמ"ע שנכלל בחג הסוכות, ולהט"ז אין זה שום טעם, ולכן אף כשהיה סבור שהוא סוכות נמי אין לו לחזור.

אבל תמוה לי נהי שנקרא בתורה בשם חג הסוכות הא עכ"פ תיקנו שהוא רגל בפ"ע לענין זה דהא הוא אחד מסימן פז"ר קש"ב בין שהוא מברכה בפ"ע כדמסיק בסוכה דף מ"ז דהוא בהמ"ז ותפלה שהוא לומר את יום השמיני ולא חג הסוכות, בין שהוא מרגל בפ"ע למה שפרש"י בר"ה דף ד' ויומא דף ג' שכתב שאין שם חג הסוכות עליו, ופי' התוס' בר"ה שכוונתו דבבהמ"ז ותפלה מזכירין שמ"ע ולא סוכות, א"כ הרי כשאומר חג הסוכות הוא משנה ממתבע שטבעו חכמים ואיך אמרינן שיוצא בזה ומנא להו שרק לכתחלה הצריכו זה וצ"ע.